

BANK TOMONIDAN LOYIHALARNI MOLİYALASHTIRISHDA LIKVIDLILIKNI BAHOLASH MASALALARI

Borotova Lutfiya Abdusattar qizi

O'zbekiston Respublikasi Bank-Moliya Akademiyasi magistranti.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.13963830>

Annotatsiya. Ushbu ilmiy maqola banklar tomonidan loyihalarni moliyalashtirishda likvidlikni baholash masalalarini tahlil qiladi. Loyihalarni muvaffaqiyatli moliyalashtirish bankning likvidlik darajasiga bog'liq bo'lib, bu bankning qisqa muddatli majburiyatlarini qoplash qobiliyatini ifodalaydi. Maqolada likvidlikni baholash uchun ishlatiladigan ko'rsatkichlar, klassik va zamonaviy yondashuvlar ko'rib chiqiladi. Shuningdek, banklar duch keladigan likvidlik muammolari va ular loyihalarga qanday ta'sir ko'rsatishi tahlil qilinadi. Likvidlikni boshqarishning strategik yondashuvlari va Markaziy banklarning ushbu jarayondagi roli ham yoritilgan.

Kalit so'zlar: Loyihalarni moliyalashtirish, Bank likvidligi, Moliyaviy ko'rsatkichlar, Likvidlikni boshqarish, Stress-test, Risklarni boshqarish, Bank xatarlari, Markaziy bank.

ISSUES OF LIQUIDITY ASSESSMENT IN PROJECT FINANCING BY THE BANK

Abstract. This scientific article analyzes the issues of liquidity assessment in project financing by banks. Successful financing of projects depends on the level of liquidity of the bank, which represents the ability of the bank to cover its short-term obligations. The article examines indicators used to assess liquidity, classical and modern approaches. Also, liquidity problems faced by banks and how they affect projects are analyzed. Strategic approaches to liquidity management and the role of Central Banks in this process are also covered.

Keywords: Project financing, Bank liquidity, Financial indicators, Liquidity management, Stress test, Risk management, Bank risks, Central bank.

ВОПРОСЫ ОЦЕНКИ ЛИКВИДНОСТИ ПРИ ПРОЕКТНОМ ФИНАНСИРОВАНИИ БАНКА

Аннотация. В данной научной статье анализируются вопросы оценки ликвидности при проектном финансировании банков. Успешное финансирование проектов зависит от уровня ликвидности банка, который представляет собой способность банка покрывать свои краткосрочные обязательства. В статье рассматриваются показатели, используемые для оценки ликвидности, классические и современные подходы. Также анализируются проблемы с ликвидностью, с которыми сталкиваются банки, и то, как они влияют на проекты. Также освещены стратегические подходы к управлению ликвидностью и роль центральных банков в этом процессе.

Ключевые слова: Проектное финансирование, Ликвидность банка, Финансовые показатели, Управление ликвидностью, Стресс-тест, Управление рисками, Банковские риски, Центральный банк.

Kirish

Banklarning moliyaviy tizimdagi roli katta ahamiyatga ega. Ular loyihalarni moliyalashtirish orqali iqtisodiy o'sishga hissa qo'shadilar. Shu bilan birga, loyihalarni muvaffaqiyatli moliyalashtirish bankning moliyaviy barqarorligi va xatarlarni boshqarish qobiliyatiga bog'liq. Likvidlik – bank uchun moliyaviy resurslarning qisqa muddatda naqd pulga aylantirilish darajasi sifatida muhim ko'rsatkichlardan biri hisoblanadi. Ushbu maqola banklar tomonidan loyihalarni moliyalashtirishda likvidlikni qanday baholash va boshqarish masalalarini kengroq yoritadi.

Maqolaning maqsadi – banklar uchun likvidlikni baholash jarayonida uchraydigan asosiy masalalar va usullarni o'rganish, loyihalarni moliyalashtirishda likvidlikning roli hamda bu ko'rsatkichga ta'sir etuvchi omillarni tahlil qilishdir.

Loyihalarni moliyalashtirishda likvidlik tushunchasi va uning ahamiyati

1.1. Loyihalarni moliyalashtirish tushunchasi

Banklar tomonidan loyihalarni moliyalashtirish jarayoni korxona va davlat sektoriga turli yo'nalishlarda investitsiya ajratish imkoniyatini taqdim etadi. Bu loyiha infratuzilma, sanoat, innovatsion texnologiyalar kabi sohalarga investitsiya qilish bo'lishi mumkin. Ushbu jarayonning muvaffaqiyati uchun moliyaviy resurslarning uzluksiz mavjudligi talab qilinadi. Shunday resurslar mavjudligi va ularning oqilona boshqarilishi bankning likvidlik darajasi bilan bevosita bog'liqdir.

1.2. Likvidlik tushunchasi

Bankning likvidlik darajasi – bu bank aktivlarining naqd pulga aylanish tezligi va qarzlarini qisqa muddatda qoplash qobiliyatini bildiradi. Bankning yetarli likvidligi yo'qligi loyihalarni moliyalashtirishda muammolarga olib kelishi va bankni kredit berishda ehtiyot bo'lishga majbur qilishi mumkin. Shuningdek, likvidlik banklarning aktivlaridan samarali foydalanish va qarz oluvchilarning to'lov qobiliyatini baholashda asosiy omillardan biri hisoblanadi.

1.3. Likvidlikning moliyalashtirishdagi roli

Loyihalarni moliyalashtirishda banklar uchun likvidlikning ahamiyati katta, chunki banklar uzoq muddatli va qisqa muddatli moliyaviy rejalarni bir vaqtda amalga oshirishi kerak.

Loyihalarni moliyalashtirish jarayonida mablag'larni uzoq muddatga bog'lab qo'yish orqali bank o'zining qisqa muddatli majburiyatlarini qondirish uchun yetarli naqd pulga ega

bo'lishi kerak. Shu bois, likvidlik bankning moliyaviy barqarorligini ta'minlashda asosiy rol o'ynaydi.

Banklarda likvidlikni baholash usullari

2.1. Likvidlik ko'rsatkichlari

Likvidlikni baholash uchun banklar turli moliyaviy ko'rsatkichlardan foydalanadilar. Eng keng qo'llaniladigan ko'rsatkichlar:

Joriy likvidlik koeffitsienti – joriy aktivlarning joriy majburiyatlarga nisbati. Bu ko'rsatkich bankning qisqa muddatli majburiyatlarini qoplash imkoniyatini ko'rsatadi.

Tezkor likvidlik koeffitsienti – joriy aktivlar tarkibidagi tez naqd pulga aylanishi mumkin bo'lgan aktivlarning qisqa muddatli qarzlariga nisbati.

Naqd pul darajasi – bankning umumiy aktivlaridagi naqd pul ulushi.

2.2. Klassik yondashuvlar

Banklarda likvidlikni baholashning klassik yondashuvlari moliyaviy hisobotlar tahliliga asoslanadi. Ushbu tahlil jarayonida quyidagi omillar o'rganiladi:

Naqd pul oqimlari tahlili: Naqd pulning kirish va chiqish oqimlari bankning likvidligi to'g'risida ma'lumot beradi.

Kredit portfeli tahlili: Bank tomonidan berilgan qarzlarining qaytarilish darajasi likvidlikka ta'sir qiladi.

2.3. Zamonaviy yondashuvlar

Likvidlikni baholashning zamonaviy yondashuvlari ichida eng ommabop usul – stress-test.

Bu usul bankning turli xatarli vaziyatlarga qanday javob berishini tahlil qiladi. Shuningdek, senariy tahlili orqali turli iqtisodiy sharoitlarda bankning likvidlik darajasi qanday bo'lishi haqida prognozlar tuziladi.

Likvidlik muammolari va ularning loyihalarga ta'siri

3.1. To'lov qobiliyati va likvidlik bilan bog'liq xatarlar

Banklar loyihalarni moliyalashtirishda to'lov qobiliyatiga ega bo'lmagan yoki past likvidlikka ega bo'lgan loyihalarga qarz berishdan qochadi. Ushbu holat bankning likvidlik darajasiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin, chunki to'lovni o'z vaqtida qaytarish imkoni bo'lmagan loyihalar bankni moliyaviy tanqislikka olib keladi. Misol uchun, 2008 yilgi global moliyaviy inqiroz vaqtida ko'plab banklar likvidlik inqiroziga duch kelgan.

3.2. Likvidlik tanqisligi

Likvidlik tanqisligi vaqtida bank qarzlarini to'lashda qiyinchilikka duch keladi va yangi loyihalarni moliyalashtirishga ehtiyotkorlik bilan yondashadi. Bu esa iqtisodiy o'sishni

sekinlashtirishi mumkin. Banklararo kreditlash bozorlarida ham likvidlik muammosi iqtisodiy sharoitga ta'sir ko'rsatadi.

Likvidlikni boshqarishning strategik yondashuvlari

4.1. Likvidlikni boshqarishning muhim jihatlari

Banklar likvidlik xatarlarini boshqarish uchun moliyaviy barqarorlikni ta'minlaydigan strategiyalarni ishlab chiqadi. Bu strategiyalar bankning qisqa va uzoq muddatli likvidlik ehtiyojlarini qondirish uchun moliyaviy rejalashtirish va boshqaruv usullariga asoslanadi.

Likvidlikni boshqarishning asosiy qoidalaridan biri – turli aktivlar va qarzlarini muvozanatlashdir.

4.2. Xatarlarni boshqarish modeli

Likvidlikni boshqarish uchun xatarlarni boshqarishning zamonaviy modellaridan foydalanish zarur. Misol uchun, portfel tahlili orqali bank o'z aktivlarini turli xil xatarlar asosida guruhlash va optimallashtirish imkoniyatiga ega. Shuningdek, VaR (Value at Risk) modeli bank aktivlarining umumiy xatarini baholashda qo'llaniladi.

4.3. Markaziy banklarning roli

Markaziy banklar moliyaviy tizimdagi likvidlikni ta'minlash uchun muhim rol o'ynaydi.

Ular banklararo kreditlash bozorlariga naqd pul yetkazib berish va banklar likvidligini oshirish uchun muayyan choralarni amalga oshiradilar. Misol uchun, O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki tijorat banklariga qisqa muddatli kreditlar ajratish orqali ularga likvidlik yordami ko'rsatadi.

Xulosa

Ushbu maqolada banklarning loyihalarni moliyalashtirishda likvidlikni baholash jarayonida duch keladigan muammolar va ularni boshqarish usullari tahlil qilindi. Banklar uchun likvidlik ko'rsatkichlarini to'g'ri baholash loyihalarni moliyalashtirishdagi muvaffaqiyatning muhim omili hisoblanadi. Banklar likvidlikni boshqarishda turli yondashuvlardan foydalanishlari, jumladan, zamonaviy risklarni boshqarish usullariga e'tibor qaratishlari kerak.

REFERENCES

1. Brigham, E.F., & Ehrhardt, M.C. (2020). *Financial Management: Theory & Practice*. Cengage Learning.
2. Diamond, D.W., & Rajan, R.G. (2005). Liquidity shortages and banking crises. *Journal of Finance*, 60(2), 615-647.
3. Basel Committee on Banking Supervision (2013). *Basel III: The Liquidity Coverage Ratio and liquidity risk monitoring tools*. Bank for International Settlements.

4. Allen, F., & Gale, D. (2004). *Financial Intermediaries and Markets*. MIT Press.
5. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki (2021). O'zbekiston bank tizimidagi likvidlik va moliyaviy barqarorlik. *Markaziy bank hisobotlari*.
6. Saunders, A., & Cornett, M.M. (2019). *Financial Institutions Management: A Risk Management Approach*. McGraw-Hill Education.
7. Tirole, J. (2006). *The Theory of Corporate Finance*. Princeton University Press.
8. Scholes, M., & Black, F. (1973). *The Pricing of Options and Corporate Liabilities*. Journal of Political Economy.